

گذشته و آینده انرژی ایران

لوکوموتیو اقتصاد ایران

صنعت نفت ایران، هر چند با چالش‌های جدی مواجه است، اما چشم‌انداز روشنی دارد.

از اصلی‌ترین اهداف تحریم‌های وضع شده از سوی غرب بوده که دسترسی این بخش را به منابع مالی و تکنولوژی برای توسعه زیرساخت‌های تولید نفت و گاز با مشکل مواجه ساخته است. البته هر چند صنعت نفت ایران تلاش کرده با استفاده از منابع داخلی، بخشی از کمبود منابع مالی را در این بخش جبران کند، اما فقدان دسترسی به فناوری‌های روز در بخش بالا دستی، همچنان یکی از مهمترین مسایل موجود پیش روی صنعت نفت برای توسعه ظرفیت‌های تولید است.

مدیریت بلد و نابلد

از سوی دیگر، تحولات در حوزه مدیریت صنعت نفت، از دیگر چالش‌های مطرح در این بخش‌اند. جابه‌جایی مدیران و جایگزینی مدیران جدید - که در مواردی لزوماً سابقه فعالیت در صنعت نفت را ندارند و از سایر بخش‌ها وارد حوزه صنعت شده‌اند - از مهمترین تحولاتی است که کارشناسان آن را منشأ برخی مشکلات این صنعت می‌دانند. وزیر فعلی نفت که خود در دولت قبلی، مسئولیت وزارت بازرگانی را بر عهده داشته، چندین بار برای بررسی دلایل برخی انتصابات در این صنعت به کمیسیون انرژی مجلس فراخوانده شده است. احمد قلعه بانی، مدیر عامل جدید شرکت ملی نفت ایران، از دیگر مدیرانی است که در سال ۸۹ از صنعت خودرو سازی وارد صنعت نفت شده است. این روند، انتقادات کارشناسان و برخی مقامات و مسئولان را به سوابق کاری غیرمرتبط این افراد برانگیخته است. البته این نکته را نباید فراموش کرد که توانایی مدیران موضوعی مهم است و در کنار تخصص نباید از آن غافل بود، چرا که گاهی اوقات صرف داشتن تخصص کافی بدون توان مدیریت کلان، مشکلات دیگری را برای کشور پدید می‌آورد.

شاه‌رگ گازی ایران

طرح توسعه پارس جنوبی از دیگر جبهه‌های اصلی کاری صنعت نفت کشور ما است. وزیر نفت در سال ۸۹ با تغییراتی در مدیریت این طرح بزرگ، حساسیت خود را نسبت به میزان پیشرفت طرح‌ها و پروژه‌های این بخش نشان داده است. میدان گازی پارس جنوبی، بزرگترین میدان گازی دنیا محسوب می‌شود که بین ایران و قطر مشترک است و طرف قطری در حال حاضر با ظرفیتی بیش از ایران در حال برداشت از این ذخیره مشترک است. گندی روند پیشرفت طرح‌های توسعه در این بخش و عقب ماندگی موجود در برنامه‌ها، از دیگر انتقاداتی است که اعضای کمیسیون انرژی مجلس به عملکرد وزارت نفت داشته‌اند. با این حال، حساسیت مقامات ارشد کشور در این خصوص و حمایت از پیشرفت طرح‌ها در این حوزه، چشم‌انداز بهبود عملکرد را در بخش مذکور در سال ۹۰ بهبود بخشیده است. ■

صنعت نفت ایران، اجرای ۷ طرح پالایشگاهی را در دستور کار قرار داده که بخش مهمی از سرمایه گذاری‌های لازم برای این منظور، باید از طریق بخش خصوصی تأمین شود. با این حال، به دلیل مسایل موجود، تاکنون بخش خصوصی، حضور مؤثری در طرح‌های مذکور نداشته است. پالایشگاه ستاره خلیج فارس با ظرفیت ۳۶۰ هزار بشکه

در روز، مهمترین طرح پالایشگاهی است که با حمایت‌های وزارت نفت در حال اجرا است و زمان بهره برداری از آن، سال ۹۱ اعلام شده است. همچنین صنعت نفت، برنامه سرمایه گذاری ۴۶ میلیارد دلاری را برای ایجاد ظرفیت‌های جدید در بخش پالایش اعلام کرده است.

تولید نفت و گاز

مهمترین چالش فراروی صنعت نفت کشورمان، تأمین منابع مالی و تکنولوژی مورد نیاز برای توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز است. بخش مهمی از مخازن تولیدی نفت در ایران پیر بوده و نیمه دوم عمر خود را سپری می‌کنند. میزان آفت طبیعی تولید از این میادین در هر سال رقمی معادل ۳۰۰ تا ۳۵۰ هزار بشکه در روز برآورد شده است. تزریق گاز به مخازن قدیمی نفت و توسعه میادین و حفر چاه‌های جدید در میادین موجود، مجموعه سازوکارهایی هستند که برای حفظ ظرفیت تولید نفت کشور لازم‌الاجرا می‌باشند. ظرفیت تولید نفت ایران در سال ۸۸ رقمی معادل ۴/۲ میلیون بشکه در روز برآورد شده است. با این حال، بر اساس آمارهای منتشر شده از سوی مؤسسات ناظر بر بازار نفت، تولید نفت کشور ما در ماه‌های پایانی سال ۸۹ کمتر از ۳/۸ میلیون بشکه در روز اعلام شده است. در این خصوص، هر چند برخی منابع، کاهش تولید نفت ایران را به سهمیه‌های وضع شده از سوی سازمان کشورهای صادر کننده نفت (اوپک) نسبت داده‌اند، اما کارشناسان معتقدند به دلیل عدم تکافوی سرمایه گذاری‌های انجام شده در بخش‌های بالا دستی صنعت نفت طی سال‌های اخیر و آفت طبیعی تولید مخازن نفتی، روند کاهش میزان تولید، منطقی به نظر می‌رسد.

صنعت نفت ایران همچنین طی سال‌های اخیر یکی

اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها را باید مهمترین رویداد انرژی کشور در سال ۸۹ قلمداد کرد. حامل‌های انرژی، مهمترین بخش را در نظام یارانه‌ای کشور به خود اختصاص داده‌اند. فرآورده‌های نفتی - به خصوص بنزین، گازوییل و گاز طبیعی - عمده‌ترین حامل‌های انرژی دریافت کننده یارانه در اقتصاد ایران هستند که با اجرای این طرح،

مصرف برخی از آنها تعدیل شده و به عنوان مثال، متوسط مصرف بنزین در ۲ ماه بعد از اجرای طرح به کمتر از ۵۵ میلیون لیتر در روز رسیده است.

اما تحول مهم دیگر را در حوزه انرژی کشور، باید واکنش به اجرایی شدن تحریم‌های واردات فرآورده‌های نفتی - به خصوص بنزین و گازوییل - دانست که با اجرای طرح تولید فرآورده‌های مزبور در واحدهای پتروشیمی، بخش مهمی از واردات آنها توسط تولیدات داخلی جبران شد.

صنعت نفت ایران، اجرای چنین طرح توسعه‌ای را در پالایشگاه‌های موجود، با هدف افزایش تولید فرآورده‌های نفتی مانند بنزین و گازوییل و مقابله با تحریم بنزین در دستور کار قرار داده است. طرح‌های توسعه تولید فرآورده‌های نفتی در پالایشگاه‌های آبادان، تهران، اراک، بندر عباس و تبریز از مهمترین این طرح‌ها به شمار می‌روند که علاوه بر تأمین کمبود فرآورده‌های نفتی، افزایش کیفیت فرآورده‌های تولیدی را به سطح استانداردهای اتحادیه اروپا (یورو ۴ و یورو ۵) در دست بررسی دارند. با آن که اعمال تحریم‌های مختلف و متعدد از سوی غرب، سرعت پیشبرد طرح‌های صنعتی را در کشورمان با کندی مواجه کرده است، اما با همه محدودیت‌ها، بخش نخست از طرح توسعه پالایشگاه اراک در ماه‌های پایانی سال ۸۹، به بهره برداری رسیده که با احتساب واحد جدید بنزین سازی پالایشگاه آبادان، میزان افزایش تولید بنزین داخلی تا پایان سال ۸۹ به حدود ۱۰ میلیون لیتر در روز بالغ شده است. بر اساس اعلام مسئولان وزارت نفت، تولید بنزین در پالایشگاه‌های داخلی تا پایان سال ۹۰ حدود ۳۰ میلیون لیتر افزایش خواهد یافت و به این ترتیب و با اجرای طرح هدفمندی، نیاز به واردات بنزین به طور کامل مرتفع می‌گردد.

این مسأله در شرایطی تحقق پذیرفته است که